

nostrorum. *Gregorius* in hom. (33. in Evang.) Tunc enim gressus nostros in viam pacis dirigimus quando per illud actionum iter pergitur in quo ab auctoris nostri gratia non discordemus. *Ambrosius* (tit. de proph. Zach. in med.) Simul (1) & illud adverte, quam paucis Elisabeth, quam multis Zacharias propheteret; & uterque sancto impletus Spiritu loquebatur; sed disciplina servatur, ut mulier discere magis quæ divina sunt studeat quam docere.

(oo) *Beda* (cap. 4. in fin.) Prædicator patientiæ futurus, ut liberius auditores suos à mundi illecebris erudiendo sustollat, primæviam in desertis transigit vitam: unde dicitur: *Puer autem crescebat: Theophylactus* (parum à fine Com. in 1. cap. Lucæ.) Secundum corporalem ætatem: & confortabatur spiritu: simul enim cum corpore spirituale donum crescebat, & spiritus operationes in eo magis ac magis ostendebantur. *Origenes* (hom. 11. in Lucam.) Vel crescebat spiritu, nec in eadem permanebat mensura quæ cæperat; sed semper crescebat spiritus in eo, semper voluntas ejus ad meliora (2) tendens habebat profectus, & mens divini aliquid contemplabatur. Exercebat se memoria, ut plura in thesauro suo recondere. Ad dicit autem, *Et confortabatur*: infirma enim est

(1) *Al.* Similiter & illud. (2) *Al.* se tendens.

CAPUT II.

(a) **F**actum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis. Hæc descriptio prima facta est à præside Syriae Cyrino. Et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam civitatem. Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth in Judæam civitatem David, quæ vocatur Bethlechem, eo quod esset de domo, & familia David, ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.

(b) Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret: & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat eis locus in diverforio.

(c) Et pastores erant in regione eadem, vigilantes, & custodientes vigiliis noctis super gregem suum. Et ecce Angelus Domini stetit juxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos; & timuerunt timore magno. Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David. Et hoc vobis signum: invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.

(d) Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis:

(e) Et factum est ut discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transeamus usque Bethlechem, & videamus hoc verbum quod factum est, quod fecit Dominus, & ostendit nobis. Et venerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio. Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo. Et reversi sunt pastores, glorificantes, & laudantes Deum in omnibus quæ audierant, & viderant; sicut dictum est ad illos.

Et

CAPUT II.

(f) Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus: quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur.

(g) Et postquam impleti sunt dies purificationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, ut sifterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur: & ut darent hostiam, secundum quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.

(h) Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon; & homo iste justus, & timoratus expectans consolationem Israel, & Spiritus Sanctus erat in eo. Et responsum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum Jesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas.

(i) Et benedixit Deum, & dixit: Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace: quia viderunt oculi mei salutarem tuum, quod parasti ante faciem omnium populorum: lumen ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ Israel.

(k) Et erant pater ejus, & mater ejus mirantes super his quæ dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum, cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.

(l) Et erat Anna prophetissa filia Phanneel de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua; & hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, quæ non discedebat de templo, jejuniis, & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superveniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel.

(m) Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaam in civitatem suam Nazareth. Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. Et ibant parentes ejus per omnes annos in Hierusalem in die solemnæ paschæ.

(n) Et cum factus esset annorum duodecim: ascendit illis in Hierosolimam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus, cum redirent, remansit puer Jesus in Hierusalem, & non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non inveniens eum regressi sunt in Hierusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum, invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentiam, & responsis ejus. Et videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum: Fili: quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos.

(o) Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis. Et mater ejus conservabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Et Jesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

(a) **B**eda (Lucæ 2. in prin. illius.) Nasciturus in carne Dei Filius, sicut de virgine natus virginitatis sibi decus ostendit esse gratissimum; ita pacatissimo tempore sæculi procreatur, quia pacem querere docuit, & pacis sectatores invitere dignatur. Nullum autem potuit magis esse pacis indicium quam una totum orbem descriptione concludi; cujus moderator Augustus, tanta duodecim annis circa tempus dominicæ nativitatæ pace regnavit ut bellis toto orbe sopitis, Prophetæ præfagium ad litteram videatur implese: unde dicitur: *Factum est autem in diebus illis, exiit*

S. Th. Oper. Tom. IX.

un-
EX EDIT. P. NICOL. (a) Vel Metaphrastes, & Alexander Monachus in Catena Græcorum PP.

edictum à Cæsare Augusto ut describeretur universus orbis. *Græcus.* (a) Tunc etiam nascitur Christus cum Principes Judæorum desererant, & ad Romanos Principes translatus erat imperium, quibus, Judæi tributa solvebant; & sic impletur prophetia prædicans, non desicere Ducem, de Juda, nec Principem de femoribus ejus, donec veniat qui mittendus est: Gen. 49. Jam vero Cæsare Augusto quadagesimum secundum annum imperii peragente, exiit ab eo edictum totum orbem conscribi ad tributa solvenda; quod cuidam Syriaco Cæsare commiserat, quem Judææ, & Syria præsidem statuit;

momenta verborum: etenim cum caro Domini videretur, videtur Verbum quod est Filius. Non mediocri fidei tibi hoc videatur exemplum, non vilis persona pastorum: simplicitas enim queritur, non ambitio desideratur. Sequitur: *Et venerunt festinantes*: nemo enim cum desidia Christum requirit. *Origenes*, hom. 13. in Lucam par. à fin. Quia vero festinantes venerunt, & non pedetentim, ideo sequitur: *Et invenerunt Mariam*, quæ scilicet fudit Jesum in partu, & *Josiph*, scilicet dispensatorem ortus dominici, & infantem positum in præsepio: scilicet ipsum Salvatorem. *Beda* (super *Et cognoverunt de verbo*). Est autem iusti ordinis ut honore digno celebrata Verbi incarnatione, ad ipsam quandoque Verbi gloriam intuendam pertingatur: unde sequitur: *Videntes autem cognoverunt de verbo quod dictum erat illis de puero hoc. Græcus*. (a) Occulta scilicet fide felicia relata contentus; nec contenti de veritate stupere, quæ primitus viderant, & perceperant Angelo nuntiante, non solum Mariæ, & Joseph promebant, sed etiam cæteris; & quod est amplius, eorum mentibus insigebant: unde sequitur: *Et omnes qui audierunt, mirati sunt, & de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos*. Quomodo enim non erat mirandum videre calicolam in terrenis, & terram pace conciliari cælestibus, & ineffabilem illum infantulum numine quidem cælestia, humanitate vero terrestria connectentem ad invicem, & sui compagine fœdus mirandum præstantem? *Glossa* (ordinaria hoc loco). Nec solum mirantur de incarnationis mysterio, sed etiam de tanta pastorum attestazione, qui fingere inaudita nescirent, sed simplici faciundia vera prædicarent. *Ambrosius* Lib. 2. in Lucam tit. de collo. past. Nec contemnenda putes quasi vilia verba (1) pastorum: à pastoribus enim Maria colligit fidem: unde sequitur: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Discamus sanctæ Virginis in omnibus castitatem, quæ non minus ore pudica quam corpore, argumenta fidei conferebat in corde. *Beda* in hom. Evang. quod canitur in aurora nativitatis Domini. Virginalis enim pudicitia jura custodiens, secreta Christi quæ noverat, nemini divulgare volebat; sed conferebat ea quæ faciunda legerat cum his quæ jam facta cognovit, non ore promens, sed clausa in corde custodiens. *Græcus*. (b) Quicquid etiam ei retulerat Angelus, quicquid à

(1) *Al.* Prophetarum, à pastoribus, & Maria colligit fidem. Forte etiam Ne contemnenda putes quasi vilia verba pastorum, à pastoribus & Maria colligit fidem. (2) *Al.* verbum.
 Ex Edit. P. Nicol. (a) Idem Photius in Cat. Græcorum PP. ut supra. (b) Vel Metaphrastes in Cat. Græcorum PP. ut supra. (c) In Cat. Græcorum ut supra.

auditoribus ostendant. *Beda* super Lucam, cap. 6. Magistri etiam spiritualium gregum modo ceteris dormientibus contemplando cælestia subeunt, modo fidelium exempla quærendo circumeunt, modo ad publicum pastoralis officii docendo revertuntur. *Beda*, in hom. ut supra. Unusquisque etiam qui privatus vivere creditur, pastoris officium tenet, si bonorum um actuum, cogitationumque mundarum aggregans multitudinem, hanc iusto moderamine gubernare, Scripturarum pastu nutrire, & contra dæmonum insidias fervare contendit.

(f) *Beda* in hom. Circumcisionis Domini circ. princ. Exposita nativitate dominica, subiungit Evangelista, atque ait: *Et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer. Ambrosius* (Lib. 2. in Luc. tit. de circumcissione Salvatoris.) Quis puer nisi ille, de quo dictum est Esai. 9. „ Puer natus est nobis, & filius datus „ est nobis “ Gal. 4. „ factus est enim sub lege, „ ut eos qui sub lege erant lucrificeret. “ *Epiphanius* adversus hæres. 30. (a) Dicunt autem Ebionis, & Cerinthi sequaces: Sufficit discipulo, si sit sicut magister ejus: circumcidit autem se Christus: tu ergo circumcidaris. Falluntur autem destruentes sua principia. Si enim fateretur Ebion Christum Deum cælitus descendentem octavo die fuisse circumcisum, tunc præberet circumcissioni materiam argumenti; sed cum nudum hunc asserit hominem, non puer est causa ut circumcidatur, sicut nec infantes sunt suæ circumcissionis auctores. Nos enim Deum ipsum fatemur cælitus descendentem, & in claustrum virginæ moram debitam foetibus protaxisse, quoad usque sibi ex utero virginæ humanitatis carnem perfecte componeret; (1) in qua circumcisus est veraciter, non apparenter octavo die, quatenus cum ad spirituales effectum figuræ pervenerint, tam ab ipso, quam à suis discipulis divulgatur non ultra figuræ, sed veritas. *Origenes*, hom. 14. in Lucam circ. prin. Sicut enim mortui sumus cum illo moriente, & confurreximus resurgenti; sic cum eò circumcisus sumus: unde nequaquam nunc indigemus circumcissione carnali. *Epiphanius* ubi supra. Pluribus autem ex causis circumcisus est Christus. Et primo quidem ut ostendat carnis veritatem contra Manichæum, & illos qui apparenter eum dicunt prodidisse: deinde ut pateat quod nequaquam deitati consubstantiale corpus extiterit, ut fatetur Apollinaris; neque cælitus detulit illud, ut asserit Valentinus: & ut confirmet circumcisi-

tionem, quam olim insituerat ejus adventui servientem: quin etiam ut nulla sit Judæis excusatio: nam nisi circumcisus fuisset, objicere poterant quod non possent incircumcisum Christum recipere. *Beda* in hom. de Circumcis. Domini. Ut etiam nobis obediendi virtutem commendaret exemplo, & ut eos qui sub lege positi legis onera portare nequiverant, sua compassione (2) juvaret, ut qui in similitudine carnis peccati advenit, remedium quo caro peccati consueverat mundari, non respuat. Idem enim salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat quod nunc baptismus revelatæ gratiæ tempore consuevit; excepto quod regni cælestis januam nondum intrare poterant, (3) sed in sinu Abrahamæ post mortem beata requie consolati supernæ pacis ingressum spe felici expectabant. *Athanasius*. (b) (in serm. super Omnia mihi tradita sunt.) Nihil enim aliud exprimebat circumcisio, nisi generationis vetustæ spoliationem per hoc quod circumcidebatur pars corporis, quæ corporalis nativitatis causa exiit. Hoc autem tunc temporis agebatur in signum futuri per Christum baptismatis. Idcirco postquam venit signatum, cessavit figura: ubi namque tota vetustas tollitur per baptismum, superfluum est quod partis sectio præfiguratur. *Cyrillus*. (c) Octavo autem die consuetum erat carnalem celebrari circumcissionem: octavo enim die Christus à mortuis resurrexit, & insinuavit nobis spirituales circumcissionem, dicens Mart. ult. „ Euntes: docete omnes gentes, baptizantes eos. “ *Beda*, cap. 7. in Lucam. In ejus autem resurrectione præfigurata est utraque nostra resurrectio, & carnis, & spiritus: Christus enim circumcisus nostram naturam docuit, & nunc per ipsum à vitiorum labe purgandam, & in novissimo die à mortis peste restaurandam: & sicut Dominus octava die, hoc est post septimam sabbati, resurrexit; ita & ipsi post sex hujus sæculi ætates, & septimam sabbati animarum, quæ nunc interim in alia vita geritur, quasi octavo tempore furgemus. *Cyrillus*. (d) Secundum legis præceptum eodem die impositionem nominis recipit: unde sequitur: *Vocatum est nomen ejus Jesus*, quod interpretatur Salvator: editus enim fuit ad totius orbis salutem, quam sua circumcissione præfiguravit: secundum quod Apostolus dicit Coloss. 3. „ Circumcisus est circumcissione „ non manufacta in expoliatione corporis carnis, „ scilicet in circumcissione Christi. *Beda* in

(1) *Al.* quia. (2) *Al.* juvarentur. (3) *Al.* tamen, item tantum.

Ex Edit. P. Nicol. (a) §. 16. aut 27. non eadem serie qua hic; sed quibusdam aliis interjectis. (b) Lib. qui de Sabbato & Circumcissione inscribitur circa med. vel paulo post. (c) In Catena Græcorum PP. ut supra. Colligitur ex hom. 6. de paschalis festis, non eadem serie qua hic, & ex Lib. 3. Glaphyrorum super Gen. (d) Ubi supra.

(8. in Evang.) Et ut ostenderet quia per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascatur, non secundum potentiam, sed secundum naturam. *Ambrosius* (Lib. 2. in Luc. tit. de nativitate Christi.) Propter te ergo infirmitas, in se potentia; propter te inopia, in se opulentia; noli hoc estimare quod cernis: sed quod redimeris agnosce. Plus, Domine Jesu, injuriis tuis debeo quod redemptus sum, quam (1) opibus quod creatus (2) sum. Non prodesset nasci, nisi etiam redimi profuisset.

(c) *Ambrosius* (ibidem.) Videre quemadmodum divina (3) curia fidem astruat. Angelus Mariam, Angelus Joseph, Angelus Pastores edocet, de quibus dicitur: *Et pastores erant in regione eadem, vigilantes, & custodientes vigilias noctis super gregem suum. Chrysostomus.* (a) Joseph quidem in somnis apparuit Angelus, pastoribus autem visibiliter quasi nudioribus: non autem Angelus ivit Hierosolimam, non requisivit scribas, & pharisæos: erant enim corrupti, & præ invidia cruciabantur; sed hi erant sinceri, antiquam conversationem Patriarcharum, & Moyfi colentes. Est autem semita quædam ad Philosophiam perducens innocentia. *Beda* in hom. (Evang. in aurora nativ. Domini.) (b) Nusquam autem in tota veteris testamenti serie reperimus Angelos, qui tam sedulo apparere patribus, cum luce apparuisse. Sed hoc privilegium recte huic temporis est servatum quando exortum est in tenebris lumen rectis corde: unde sequitur: *Et claritas Dei circumfulsit illos. Ambrosius* (tit. de nativitate Salvatoris.) Ex utero funditur, sed coruscatur à cælo; terreno in diversorio jacet, sed cælesti lumine viget. *Græcus.* (c) Verum pavidi facti sunt in miraculo: unde sequitur: *Et timuerunt timore magno.* Sed Angelus, cum pavor ingruerit, fugat ipsum: unde sequitur: *Et dicit illis Angelus, Nolite timere.* Non solum sedat terrorem, sed etiam alacritatem infundit: sequitur enim: *Eccc enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo.* Non solum populo Judæorum, sed etiam omnibus. Causa autem gaudii ostenditur, novus, & admirabilis partus manifestatur ex ipsis nominibus: nam sequitur: *Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus Dominus:* quorum primum, idest *Salvator* est actionis; tertium autem, scilicet *Dominus*, majestatis. *Cyrillus* (d) (de incarn. Unig. cap. 1.) Sed id quod in medio ponitur, scilicet *Christus*, non naturam significat, sed hypostasim compositam. In Christ-

(1) Nicolai ponit operibus. (2) Al. omittitur sum. (3) P. Nicolai corrigi cura.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Græcorum PP. (b) Inter homillas hiemales habetur. (c) Vel Geometer in Catena Græcorum PP. (d) In Catena Græcorum ubi supra. (e) Vel Geometer ubi supra. (f) Serm. 4.

ascendere intellectum, dicam quosdam fuisse pastores Angelos qui res humanas regerent; & cum horum unumquodque suam custodiam conservaret, venisse Angelum nato Domino, & annuntiasse pastoribus quia verus esset pastor exortus. Angeli enim ante adventum Salvatoris, parum poterant commisisse sibi utilitatis afferre: vix enim aliquis unus ex singulis gentibus credebatur in Deum; nunc autem populi accedunt ad fidem Jesu.

(d) *Beda* cap. 3. in Lucam. Ne parva unius Angeli videretur auctoritas, postquam unus sacramentum novæ nativitatis edocuit, statim multitudo cælestium agminum affuit, unde dicitur: *Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis.* Bene chorus adveniens Angelorum, militiæ cælestis vocabulum accipit, qui & duci illi in prælio, qui ad debellandas aereas potestates apparuit, humiliter obsecundat, & ipse potestates easdem contrarias, ne mortales tantum tentare valeant quantum volunt, fortiter armis cælestibus perturbat. Quia vero Deus, & homo nascitur, hominibus pax, & Deo gloria canitur; unde sequitur: *Laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo.* Uno Angelo, uno evangelizante nuntio natum in carne Deum, mox multitudo militiæ cælestis in laudem Creatoris prorumpit, ut & Christo devotionem impendat, & nos suo instruat exemplo, quoties aliquis fratrum suæ eruditionis verbum insonuerit, vel ipsi quæ pietatis sunt ad mentem reduxerimus, Deo statim laudes corde, ore, & opere (1) reddendas. *Chrysostomus.* (a) Et olim quidem Angeli ad pueniendum mittebantur, puta ad Israelitas, ad David, ad Sodomitas, ad gemitus convalescentem; nunc è contra canunt in terra gratias agentes Deo, eo quod suum descensum ad homines eis referavit. *Gregorius* 28. Mor. cap. 4. in novis exempl. cap. 7. (b) Simul etiam laudant, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accomodant; simul etiam quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum impleri. *Beda*, cap. 5. in Lucam parum à fin. Optant pacem hominibus cum subdunt: *Et in terra pax hominibus:* quia quos infirmos prius abjectoque desperaverant, nascente in carne Domino, jam socios venerantur. *Cyrillus* (c) Hæc autem pax per Christum facta est: reconciliavit enim nos per se Deo, & Patri, culpam hostilem de medio auferens; duos populos in

unum hominem pacificavit, ac cælicos, & terrenos in unum gregem composuit. *Beda*, ubi supra. Quibus autem hominibus pacem poscant, exponunt dicentes, *Bonæ voluntatis*, eis scilicet qui suscipiunt natum Christum: non enim est pax impiis, sed pax multa diligentibus nomen Dei. *Origenes*, hom. 13. Sed diligens lector inquirat quomodo Salvator dicit infra 12. *Non veni pacem mittere super terram;* & nunc Angeli de ejus nativitate cantant, *In terra pax hominibus.* Sed hoc quod pax esse dicitur in hominibus bonæ voluntatis solvit quæstionem: pax enim quam non dat Dominus super terram, non est pax bonæ voluntatis. *Augustinus* 13. de Trinit. cap. 13. Pertinet enim justitia ad bonam voluntatem. *Chrysostomus.* (d) Aspicere autem mirandum processum. Angelos ad nos deduxit prius, ac deinde duxit hominem ad superna: factum est cælum terra, cum terrena deberet recipere. *Origenes*, hom. 13. Mystice autem videbant Angeli, se opus quod eis creditum fuerat, implere non posse absque eo qui vere salvare poterat, & medicinam suam inferiorem esse quam hominum cura poscebat: unde sicut si veniat aliquis (2) archiater qui habeat summam in medicina notitiam; & illi qui prius sanari nequiverant, cementes (3) magistri manu putredines cessare vulnerum, non invideant, sed in laudes (4) archiatri erumpant, & Dei, qui sibi, ægrotantibusque tantæ scientiæ hominem miserit; (5) sic multitudo Angelorum pro Christi adventu Deum laudat.

(e) *Græcus.* (e) Quæ visa sunt, & relata stuporem ingesserunt pastoribus, & sic ovilia sua omiserunt, & profecti sunt nocte Bethlehem, lucem indagantes Salvatoris, unde dicitur: *Et factum est ut discesserunt ab eis Angeli in cælum, pastores loquebantur ad invicem: Transseamus usque Bethlehem, & videamus hoc verbum quod factum est. Beda*, cap. 6. in Lucam in princ. Vere quasi vigilantes, non dixerunt, Videamus puerum, sed verbum quod factum est; idest, Verbum quod semper erat videamus quomodo pro nobis caro factum est: si quidem hoc ipsum Verbum Dominus est: sequitur (6) enim; *Quod fecit Dominus, & ostendit nobis;* idest, videamus quomodo Verbum ipsum se fecerit, & ostenderit nobis carnem suam. *Ambrosius* (Lib. 2. in Lucam, tit. de pastor. collocactionibus.) Vide quam singulariter Scriptura singularum libret

I mo-

(1) Al. reddamus. (2) Al. omittitur archiater. (3) Al. ad magistri manus. (4) Al. medici. (5) Al. deest sic. (6) Al. desideratur enim.

Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Græcorum ubi supra. (b) Super illud Job 38. *Ubi eras cum me laudarent astræ matutina?* (c) In Cat. Græcorum PP. ubi supra. (d) In Cat. Græcorum ubi supra. (e) Geometer.

unde sequitur: *Hæc descriptio prima facta est à præfide Syria Cyrino. Beda* (super *Hæc descriptio primo facta est.*) Signat hanc descriptionem vel primam esse eorum quæ totum orbem conclusent, quia pleræque jam partes terrarum sæpe leguntur fuisse descriptæ; vel primo tunc cœpisse quando Cyrinus in Syriam missus est. *Ambrosius* (Lib. 2. in tit. de ortu Salvatoris circ. An.) Pulchre autem præfideis nomen addidit, ut seriem temporis designaret: nam si consules adscribuntur tabulis emptionis, quanto magis redemptioni omnium debuit tempus adscribi? *Beda* (Lucæ 2. super illud, *Ascendit Joseph.*) Superna autem dispensatione professio census ita descripta est ut in suam quique patriam ire juberetur: secundum quod sequitur: *Et ibant omnes ut profiterentur singuli in civitatem suam:* quod ideo factum est, ut Dominus alibi conceptus, alibi natus, infidiantis Herodis furoribus facilius evaderet: unde sequitur: *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth in Judæam. Chrysostomus.* (a) Domino autem dirigente Augustus hoc edictum censuit, ut Unigeniti præfentia famuletur: nam hoc edictum matrem attrahebat in patriam quam Prophetæ prædixerant, scilicet in Bethlehem Judæ: unde dicit: *Civitatem David quæ vocatur Bethlehem. Græcus.* (b) Ideo autem addidit, *Civitatem David,* ut promissionem factam David à Deo, (1) quod ex fructu ventris ejus Rex perpetuus adveniret, esse completam annuntiet: unde sequitur: *Eo quod esset de domo & familia David.* Per hoc autem quod Joseph erat de cognatione David, contentus fuit Evangelista ipsam quoque Virginem de cognatione David promulgare, cum lex divina præciperet conjugales copulas ex eadem progenie contrahi: unde sequitur: *Cum Maria desponsata sibi uxore prægnante. Cyrillus* (c) Dicit autem eam fuisse desponsatam, innuens quod solis sponfalibus præcedentibus est conceptio subsecuta: neque enim ex virili femine sancta Virgo concepit. *Gregorius* in hom. (8. in Evang.) Mystice autem nascituro Domino mundus describitur: quia ille apparebat in carne qui electos suos adscriberet in æternitate. *Ambrosius* (Lib. 2. in Luc. tit. de tempore ortus Salvatoris.) Et dum professio secularis ostenditur, spiritualis implicatur, non terrarum Regi dicanda, sed cæli. Professio ista fidei, census animorum est: abolito enim synagogæ censu verufo, novus census Ecclesiæ parabatur. Denique ut scias censum non Augusti esse, sed Chris-

(1) *Al. omittitur* quod. (2) *Al. incensum.* (3) *In quatuor citatis exemplis omittitur* Unde & bene Joseph auctus interpretatur.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In diem natalem Christi. (b) Vel Irenæus contra hæc. Lib. 3. cap. 11. (c) In Catena Græcorum PP. ut supra.

ti, totus orbis profertur jubetur. Quis autem poterat professionem totius orbis exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed, Domini est terra, & plenitudo ejus; Psal. 23. *Beda* (super *Hæc descriptio facta est.*) Qui etiam vocabulum Augusti perfectissime complevit, ut puta suos & augere desiderans, & augere sufficiens. *Theophylactus* (in princ. Comm. in cap. 2. Lucæ) Conveniens etiam erat ut per Christum cultus multorum deorum desiceret, & unus Deus coleretur: unde unus Rex orbi imperasse describitur. *Origenes* (homil. 11. in Luc. circ. fin.) Diligentius autem intuitu sacramentum quoddam videtur figurari, quod in totius orbis professione describi oportuerit, & Christum, ut cum omnibus scriptis sanctificaret omnes, & cum orbe relatus in censum communionem sui præberet orbi. *Beda* (ubi supra.) Sicut autem tunc imperante Augusto, & præfidente Cyrino, ibant singuli in suam civitatem, ut profiterentur censum; sic modo imperante Christo per doctores Ecclesiæ præfides, profiteri debemus censum justitiæ. *Ambrosius* (in tit. de ortu Salvatoris.) Hæc est ergo prima professio mentium Domino, cui omnes profiterentur, non præconis evocatione, sed vatis dicentis Psal. 46. „Omnes gentes plaudite manibus.“ Denique ut sciant censum esse justitiæ, veniunt ad eum Joseph, & Maria, hoc esse justus, & virgo: ille qui verbum fervaret, ista quæ pareret. *Beda* (cap. 5. in Luc.) Civitas nostra & patria est patria beata, ad quam crescentibus quotidie virtutibus ire debemus. Quotidie autem sancta Ecclesia suum comitata doctorem de rota mundanæ conversationis, quod Galilæa sonat, in civitatem Juda, scilicet confessionis, & laudis ascendens, (2) censum suæ devotionis Regi æterno persolvit; quæ in exemplo beatæ Virginis Mariæ, concipit nos virgo de spiritu; quæ aliquidem desponsata ab alio fecundatur, dum præposito sibi Pontifici visibiliter jungitur, sed invisibilis Spiritus virtute cumulat. (3) Unde & bene Joseph auctus interpretatur, indicans ipso nomine, quod infantia loquentis magistri nil valet, nisi augmentum superni juvaminis, ut audiatur, acceperit.

(b) *Ambrosius* (ubi supra.) Breviter sanctus Lucas & quo modo, & quo tempore, & quo loco secundum carnem Christus natus sit, explicavit dicens: *Factum est autem cum essent ibi, impleti sunt dies ut pareret.* Quo modo quidem, quia nupta concepit, sed virgo generavit.

Gre-

Gregorius Nisænsis (a) Apparens enim ut homo non per omnia legibus humanæ naturæ subjicitur: nam quod ex muliere nascitur, humilitatem redolet; virginitas vero, quæ ortui deserivit, offendit quam transcendere hominem. Hujus ergo jucunda portio, ortus immaculatus, partus facilis, absque corruptela natiuitas, nec ex luxu incipiens, nec doloribus edita: quia namque ea quæ naturæ nostræ mortem per culpam inseruit, damnata est ut cum doloribus pareret, oportebat parentem vitæ cum gaudio partum perficere. Eo autem tempore per incorruptionem virginæam ad vitam transmigrat mortalium in quo dimini incipiunt tenebræ, & nocturna immensitas exuberantia radii desicere cogitur. Mors enim peccati finem pravitate attigerat; sed de cætero tendit ad nihilum propter veræ lucis præsentiam, quæ radii evangelicis totum orbem lustravit. *Beda* (cap. 5. in Lucam super *Ascendit & Joseph.*) Eo etiam tempore dignatus est incarnari quo mox natus censu Cæsaris adscriberetur, atque ob nostri liberationem ipse servitio subderetur: unde etiam non solum propter judicium regii (1) stemmatis, sed etiam propter nominis sacramentum Dominus in Bethlehem nascitur. *Gregorius* (hom. 8. in Evang.) Bethlehem quippe domus panis interpretatur: ipse namque est qui ait Joan. 6. „Ego sum panis vivus, qui de cælo descendo.“ Locus ergo in quo Dominus nascitur, domus panis antea vocabatur, quia futurum erat ut ibi ille per (2) naturam carnis appareret qui electorum mentes interna satietate reficeret. *Beda* (cap. 5. in Evang. Lucæ super *Impleti sunt dies.*) Sed & usque ad consummationem sæculi Dominus in Nazareth concipi, in Bethlehem nasci non definit, cum quilibet audientium, verbi flore suscepto, (3) domum in se æterni panis efficit; quotidie in utero virginali, hoc est in animo credentium, per fidem concipitur, per baptismum gignitur.

Sequitur: *Et peperit filium suum primogenitum. Hieronymus* contra Helvidium (aliqui. ante med.) Ex hoc Helvidius nititur approbare, primogenitum dici non posse nisi eum qui habeat & fratres, sicut unigenitus ille vocatur qui parentibus sit solus filius. Nos autem ita diffinimus. Unigenitus est primogenitus, non omnium primogenitus est unigenitus. Primogenitum non esse dicimus eum quem alii subsequuntur, sed

antea quem nullus: alioquin si non est primogenitus nisi is quem sequantur & fratres, tandem sacerdotibus primogenita non deberentur, quamdiu, & alii fuerint procreati, ne forte partu postea non sequente, unigenitus sit, & non primogenitus. *Beda* (cap. 5. in Luc. super *Et pannis eum involvit.*) Est etiam unigenitus in substantia divinitatis, primogenitus susceptione humanitatis; primogenitus in gratia, unigenitus in natura. *Hieronymus* contra Helvidium (ante med.) Nulla autem ibi obfretrix, nulla muliercularum sollicitudo intercessit. Ipsa pannis involvit infantem; ipsa mater, & obfretrix fuit: unde sequitur: *Et pannis eum involvit. Beda* (ubi supra.) Qui totum mundum vario vestitu ornatu, pannis vilibus involvitur, ut nos solam primam recipere valeamus. Per quem omnia facta sunt, (4) manus, pedesque astringitur, ut nostræ manus ad opus bonum (5) exercitæ, nostri sint pedes in viam pacis directi. *Græcus.* (b) O Admirabilem coactionem, & pergrinationem quam subiit qui continet orbem! Ab initio captus penuriam, & eam in seipso decorat. (c) Nimirum si voluisset venire, poterat movendo cælum, concutiendo terram, emittens fulmina; non autem sic processit: non enim perdere, sed salvare volebat, & ab ipsis primordiis humanam conculcare superbiam; atque ideo non tantum homo fit, sed etiam homo pauper, & pauperem matrem elegit, quæ caret his quibus natum infantem reclinet: sequitur enim: *Et reclinavit eum in præseppe. Beda* (ubi supra.) Duri præsepis angustia continetur cui cælum sedes est, ut nos per cælestis regni gaudia dilatat. Qui panis est Angelorum, in præseppe reclinatur, ut nos quasi sancta animalia carnis suæ frumento reficiat. *Cyrillus.* (d) Reperit etiam hominem factum bestialem in anima; & ideo in præseppe loco pabuli ponitur, ut vitam bestialem mutantem, ad consonam homini perducamur scientiam, pertingentes non fenum, sed panem cælestem, vitæ corpus. *Beda* (super *Reclinavit.*) Qui autem ad dexteram Patris sedet, in diversorio loco eget, ut nobis in domo Patris sui multas mansiones præparet: unde sequitur: *Quia non erat ei locus in diversorio.* Nascitur non in parentum domo, sed in diversorio, & in via: quia per incarnationis mysterium via factus est, qua nos ad patriam, ubi veritate, & vita fruamur, adduceret. *Gregorius* in hom.

(8.)

(1) *Al. schematis.* (2) *Al. materiam.* (3) *Al. domum verbi.* (4) *Al. manus,* pedesque cuius astringuntur. (5) *Al. exercitæ:* pedesque sint, &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Græcorum: non eodem tenore, vel eadem serie, sed sparsim & per partes, nec ex eodem loco, sed in diem natalem Christi partim, & partim in Cant. orat. vel hom. 3. (b) Vel Metaphrasas in Catena Græcorum PP. (c) *Chrysostomus* hom. in diem Christi natalem. (d) In Catena Græcorum PP.

in hom. ubi supra. Sed & hoc quod eodem die suæ circumcissionis nomen accepit, ad imitationem præfæ observationis fecit: Abraham enim, qui primum circumcissionis sacramentum accepit, in die suæ circumcissionis (1) amplificatione nominis benedicti promeruit. *Origenes*, hom. 14. Nomen autem Jesu gloriosum, omnique cultu dignissimum, nomen quod est super omne nomen, non decuit primum ab hominibus appellari, neque ab eis afferri in mundum: unde signanter Evangelista subdit: *Quod vocatum est ab Angelo priusquam in utero conciperetur. Beda* (super *Et vocatum est nomen ejus*.) Hujus autem nominis etiam electi in sua spiritali circumcissione participes existere gaudent, ut sicut à Christo Christiani, ita etiam à Salvatore Salvati vocentur: quod illis à Deo vocabulum non solum priusquam in utero Ecclesiæ per fidem conciperentur, sed etiam ante tempora sæcularia vocabuntur est.

(g) *Cyrillus*. (a) Post circumcissionem rursus expectatur purgationis tempus: unde dicitur: *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi. Beda*. Si legis ipsius verba diligentius inspexeris, profecto reperies quod ipsa Dei genitrix, sicut à commixtione virili, sic & à legali fit jure immunis. Non enim (2) omnis mulier pariens, sed ea quæ suscepto femine peperit, designatur immunda, ritumque legis docetur esse mundanda, ad distinctionem scilicet illius quæ virgo concepit, & peperit. Sed ut nos à legis vinculo solveremur, sicut Christus, ita & beata Maria legi est sponte subiecta. *Titus*. (b) Unde eleganter Evangelista protulit, quod *completi sunt dies purgationis ejus secundum legem*: nam revera non incumbat necessitas Virgini sacræ ut dies purgationis ejus expectaretur, quæ cum ex Spiritu Sancto concepisset, caruit conjugio.

Sequitur: *Tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino. Athanasius*. (c) Sed quando paternis aspectibus latuit Dominus; aut quis locus excipitur ab ejus imperio, ut ibi existendo semotus à Patre sit, nisi afferatur Hierosolymam, & introducatur in templum? Sed forte causa nostri hujusmodi scripta sunt. Sicut enim non gratia sui homo factus est, & circumcisus in carne, sed ut nos per gratiam faceret deos, & ut spiritaliter circumcidamur; sic propter nos sistitur Domino, ut dicamus Deo præsentare nos ipsos. *Beda*. Post tricesimum autem & tertium circumcissionis diem Domino sistitur, (3)

(1) *Al.* in amplificatione. (2) *Al.* deest omnis. (3) *Al.* mystice autem insinuans. (4) *Al.* mittitur sanctum.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Bostrensis. (c) In Cat. Græc. PP. ubi supra. (d) In hom. de occurfu Domini. (e) Ubi supra.

si litteram sequimur, quomodo sanctus omnis masculus, cum multos sceleratissimos fuisse non lateat? Sed ille sanctus (1) quem in figura futuri mysterii legis divinæ præscripta signabant; eo quod solus sanctæ Ecclesiæ virginis ad generandos populos aperiret genitale secretum. *Cyrillus* (a) O profunditas divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Offert hostias qui per singulas hostias honoratur cum Patre; figuras legis custodit veritas; qui legis est conditor sicut Deus; legem custodivit ut homo: unde sequitur: *Et ut darent hostiam, secundum quod dictum erat in lege Domini, per turturam, aut duos pullos columbarum. Beda* in homil. de Purificatione Beatæ Mariæ. Hostia autem hæc pauperum erat: præcepit quippe Dominus in lege ut qui possent agnum pro filio, aut filia, simul & turturam, sive columbam offerrent; qui vero non sufficiebant ad offerendum agnum duos jam turtures, vel duos columbæ pullos offerrent. Ergo Dominus cum dives esset, pauper fieri dignatus est: ut nos sua paupertate divitiarum suarum donaret esse participes. *Cyrillus*. (b) Videndum autem quid hæc oblata insinuant. Nimirum loquacissima est turtur in avibus; at columba est animal mansuetum. Talis autem factus est erga nos Salvator, mansuetudinem perfectæ colens, & ut turtur orbem allexit, replens ortum suum propriis melodis. Occidebatur ergo turtur, aut columba, ut ipse per figuras nobis pandatur passurus in carne pro vita mundi. *Beda* in hom. ubi supra. Vel columba simplicitatem, turtur indicat castitatem: quia & columba simplicitatis, & castitatis amator est turtur, ita ut si conjugem casu perdidit, non ultra aliam querere curet. Merito ergo turtur, & columba Domino offeruntur in hostiam: quia simplex, & pudica fidelium conversatio est illi justitiæ sacrificium gratum. *Athanasius*. (c) Ideo vero bina jusit offerri, quia homine consistente ex anima, & corpore: duplum à nobis poscit Deus, castitatem, & mansuetudinem, non solum corporis, sed etiam animæ: alioquin erit homo fictor, & hypocrita, gens in tegumentum occultæ malitiæ innocentiam apparentem. *Beda* in hom. ubi supra. Cum vero utraque avis propter consuetudinem gementi præsentis sanctorum luctus designet, in hoc ramen differunt quod turtur solivagus, columba autem gregatim volare consuevit; & ob id iste secretas orationum lacrymas, illa publicos Ecclesiæ conventus insinuat. *Beda* super Lucam, cap. 7. Vel columba, quæ gregatim volat, activæ vitæ frequentiam demonstrat; tur-

tur qui singularitate gaudet, & speculativæ vitæ (2) culmina denuntiat. Et quia æque utraque conditoris accepta est hostia, consulte Lucas utrum turtures, an pulli columbarum pro Domino sint oblati non dixit, ne unum alteri vendi ordinem præferret, sed utrumque sequendum doceret.

(h) *Ambrosius*, Lib. 2. in Luc. titulo de Simone, & Anna, à medio. Non solum ab Angelis, & Prophetis, à pastoribus, & à parentibus, sed etiam à senioribus, & justis generatio Domini accepit testimonium: unde dicitur: *Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon, & homo iste justus, & timoratus. Beda* (super *Ecce homo justus, & timoratus*). Quia difficulte justitia sine timore custoditur; non illum dico timorem qui temporalia sibi bona subtrahi perhorrescit, quem perfecta dilectio foras mittit; sed timorem Domini sanctum qui manet in sæcula, quo justus Deum quanto ardentius diligit, tanto solertius offendere cavet. *Ambrosius* ubi supra. Et bene justus, qui non suam, sed populi gratiam requirebat: unde sequitur: *Et expectans consolationem Israel. Gregorius Nissenus* (d). Non utique mundanam felicitatem in consolationem Israel prudens Simeon expectabat, sed veram translationem ad veritatis decorem per separationem à legis umbra: habuerat namque per oracula quod visurus esset Christum Domini priusquam de sæculo præsentis transmigraret: unde sequitur: *Et Spiritus Sanctus erat in eo, à quo scilicet justificabatur.*

Et responsum accepit à Spiritu Sancto, non visurum se mortem nisi prius videret Christum Domini. Ambrosius, eodem titulo ante med. Cupiebat ipse quidem corporeæ vinculis fragilitatis absolvi; sed expectabat videre promissum: sciebat enim quia beati oculi qui (3) eum viderent. *Gregorius* 23. Mor. (cap. 3. super, Num., quid rugiet onager? " cap. 4. in nov. exem.) In quo etiam discimus quanto desiderio ex plebe Israelitica sancti viri incarnationis ejus mysterium videre cupierunt. *Beda* (super *Responsum accepit*). Videre autem mortem experiri eam significat; multumque felix mortem videbit carnis quicumque Christum Domini prius oculis carnis videre fategerit, conversationem habendo in cælesti Hierusalem, templi Dei limina frequentando, hoc est sanctorum, in quibus Deus habitat, exempla sectando. Eadem autem Spiritus gratia, qua olim venturum præcognoverat, & nunc venientem cognovit: unde sequitur: *Et venit in spiritum in templum. Ori-*

S. Thom. Oper. Tom. IX.

(1) *Al.* per quem figuram. (2) *Al.* calumnias. (3) *Al.* omittitur eum.
EX EDIT. P. NICOL. (a) In Cat. Græc. PP. ex hom. 17. (b) Ubi supra. (c) In Cat. Græc. ubi supra. (d) Orat. de occurfu Domini.

